

do studia právnických metod. — Prušák, Kriminální noetika. — týž, Rak. právo trestní (část všeob.). — Weyr, Základy právní filosofie. — Finger, Das Strafrecht. — Lammasch, Grundriss des Strafrechts. — Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts.

Majestas Carolina.

F. Müllerer (Praha).

Majestas Carolina¹⁾ je osnova zemského zákonníka, kterou předložil Karel IV. sněmu českému ke schválení dle mínění Palackého již v r. 1348, dle mínění Werunského teprve ku sv. Václavu r. 1355, ač Karel zmiňuje se v předmluvě o 40 letech uplynulých od smrti Václava II. (1305). Kdo byl autorem M. C., nevíme. Nebyl-li jím však Karel IV. sám, tedy jistě měl velký vliv na její obsah. Důvody, které vedly Karla IV. ke kodifikaci, uvádějí se v dosti obšírné předmluvě, která počíná filosofickým odůvodněním moci panovnické, přejaté téměř doslovně z předmluvy Bedřicha II. ke »Constitutiones regni Siciliae«. V dalším líčí Karel žalostný úpadek moci královské v Čechách a jako hlavní příčinu jeho uvádí zastavování a prodávání statků korunních, časté exempce, čímž zbavil se král možnosti vykonávat spravedlnost v zemi. Zpupnost šlechty odůvodňuje hlavně tím, že král nebyl v zemi po většinu své vlády přítomen a když šlechta se protivila moci královské, namnoze ji penězi uplácel. Karel IV. snažil se napravití tyto chyby svých předchůdců a počal horlivě vykonávat zastavené statky a vracet je koruně. Aby zabezpečil pořádek v zemi napříště, pořídil psaný zákonník. M. C., také nazývaná »Constitutiones nostrae«, obsahuje ustanovení (celkem 127) jednak nová, jednak přejatá z dřívějších sbírek nebo předpisů dochovaných právem zvykovým. Z toho je patrné, že Karel měl za podklad sbírku Přemysla II. a Václava II. Která ustanovení jsou z nich přejata, je těžko přesně stanovit, poněvadž ony sbírky vypracované a sněmem odmítnuté se nám nedochovaly.

Osnova zákona byla sněmem r. 1355 odmítnuta a Karel její působnost sám odvolal. Nebyla M. C. tedy nikdy zákonem, ač v pozdějších dobách požívala značné autority právní. Důvodem zamítnutí M. C. byla zejména ustanovení ústavního práva, kterými upevněna moc krále na úkor šlechty. Stavové právem se dále obávali, že vázání jsouce psaným zákonem, nebudou moci vykonávatí takového vlivu na tvoření práva jako dosud. M. C.

¹⁾ Prameny: »Majestas Carolina sive constitutiones Caroli IV. Rom. Imperatoris. Nunc primum in lucem prolata studio Pauli Geschinii. Hanoviae 1617.« — Palacký: Majestas Carolina. Český Archiv III. — II. Jireček: »M. C.« — Codex juris bohemici II. 2. — Werunský: »M. C.« — Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte IX. — Pelzl: »Die M. C.« — Mittheilungen d. Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen VI. — Kapras: Právní dějiny země koruny české I. § 7. — Jireček: »Život právnický.« 93. — Čelakovský: »O zákon. činnosti Karla IV.« Právník XVIII. — Předneseno v semináři prof. Kaprasa.

měla platiti pro Čechy, vyjma jediné ustanovení, které výslovně vztaženo i na vévodství vratislavské a markrabství budyšské. Co se závaznosti týče, týkala se ovšem jenom šlechty, královských iněst, klášterů, židů a statku svobodného. Původní znění M. C. shořelo již r. 1355 a zbyly jen neúplné opisy. Podle jednoho z nich vydal M. C. P a v e l J e š í n r. 1617. Vydání toto je nejspřávnější a Palacký je také pojal do »Archivu Českého«. Vedle tohoto zpracování známe jen dva rukopisy: universitní z počátku 15. stol. a třeboňský z konce téhož století. Druhý rukopis je velmi neúplný. Český překlad máme celkem trojí. Rožmberský v knihovně třeboňské, který je věrným překladem latinského rukopisu universitního až do čl. 123. Palacký jej uvedl v »Archivu« vedle latinského textu Ješinova. Druhý překlad, který se dochoval v mnoha exemplářích, sahá jen do čl. 38. Třetí zkrácený překlad je vlastně výtahem M. C. a pochází z doby Jiřího z Poděbrad. Nazývá se »Statuta zemská«, na něž potom se sněmy české často odvolávají.

Systém v M. C. vlastně není. Ustanovení práva státního jsou promíchána s právem trestním, procesním a soukromým.

I. **Ustavní právo:** A) K r á l. Přísaha královská, kterou je král povinen složit do měsíce po napadnutí dědictví neb volbě, týká se: 1. Nezcizitelnosti zemí, měst a práv královských. V Polsku jsou to 4 města, 2 hrady, v Budyšsku 5 měst, v Čechách 20 měst — 11 hradů. Tři města (Cheb, Floss, Parkstein), která byla v zástavě koruny, mohou býti od ní odtržena, leč by říší byla vykoupena.²⁾ Naproti tomu může král 13 měst a 14 hradů (přesně vyjmenovaných) dceři, sestře neb manželce do života dáti, směniti, když by směna královské věci polepšila, zastaviti však jen na 10 let. Aby zabráněno bylo odtrhávání části země od koruny jmenovitě při hranicích, nemá král dopustiti exempce osob neb statků (krajín, měst, hradů), které mají zůstati v poslušnosti králův českých budoucích. Král konečně přísahá, že bude hájiti důstojenství a cti království českého. Přísahu tuto má král obnoviti při slavnostní přísaze korunovační, dříve než jest arcibiskupem pražským neb jeho prelátem v době sedisvakance korunován. Korunovace musí býti provedena do 6 měsíců po uvázání se v dědictví. Ve stejný čas má býti korunována i králová.³⁾ Aby zdůrazněn byl význam této královské přísahy, je povinen písař zemský čísti ji na sněmu každý rok o první suché dni jazykem českým pod ztrátou úřadu a cti. Jiné statky a práva zakoupená nebo nápadem do komory spadlá jsou majetkem královým, s nímž může se svobodně nakládati.

Aby bylo zabráněno všem sporům o trůn, vloženo ustanovení o ovdovělé králové pro případ, že by se po druhé provdala. Provďala-li se za knížete neb jiného zeměna král. českého, jest odloučena od svého věna a musí s mužem opustiti zemi. Descendenti jejich až do 3. kolena nesmí se usaditi v království. Vezme-li

²⁾ Čl. VI.

³⁾ Čl. XI, XIII, XXXVIII.

si však knížete neb pána jiné země, obdrží od krále věno 10.000 hřiven stříbra aneb užítky ze svého věna statkového doživotně.

Aby zachována byla přesná evidence statků v manském poměru ke koruně jsoucích, jsou povinna všechna knížata, manové i nápravníci do jednoho roku po nastoupení krále neb do jednoho roku po smrti předcházejícího nositele léna učiniti přiznání, jakými statky neb právy vládnou a požádati o jejich nové potvrzení. Není-li krále v zemi, učiní tak před hejtmanem zemským a do 6 měsíců po návratu do země před králem. Dokud by nesplnili této povinnosti, jest oprávněn král neb hejtman vzíti do správy ony věci, které jsou v manském poměru ke koruně. Poněvadž králi náleželo vrchní vlastnické právo nad statky církevními, jsou opati, převoři a probošti klášterů rovněž povinni předložiti novému panovníku při holdování svoje práva k přehlédnutí a potvrzení. Dokladem uznání vrchního vlastnictví králova k statkům církevním je dále povinnost nového opata neb probošta darovati králi oře v ceně 20 hřiven stříbra.

B) **Úředníci.** Nejvyšší úředníci zemští, jakož i ostatní od těchto úřadů pocházející nemají býti jmenováni doživotně, úřady nemají jim býti prodávány neb zastavovány. Stejně purkrabí hradů královských mají býti volně dle královské vůle dosazováni. K plnění tohoto ustanovení jest zavázán král korunovační přísahou. Ustanovení toto rozšířeno i na úředníky vévodství vratislavského a markrabství budyšínského, vztažmo i na úředníky kraje plzeňského, kteří jinak nejv. úředníkům nebyli podrobeni. Pokud kvalifikace úředníků se týče, musí soudcové a rychtáři býti znalými jazyka českého, leč by král pro zvláštní schopnost k úřadu učinil výminku.⁴⁾ Nejvyšší úřady (komorníka, sudího, písaře) buďte osazovány lidmi hodnými, kteří sedí a dědictví mají v král. českém. Nejv. komorník a nejv. sudí výslovně mají býti z rodu panského.⁵⁾ Ze tří popravců, ustanovených v každém kraji, nemohou býti dva bratry. K úřadu popravčímu a žádnému jinému úřadu soudnímu nesmějí býti přijímáni psanci a lichevníci. Před uvázáním v úřad mají úředníci veřejně přísahati, »že budou v tom úřadě každému plně spravedlnost činiti a vésti«. V době interregna mají úředníci i purkrabí hradů nezczitelných od zemřelého krále ustanovení v úřadě setrvati pod ztrátou úřadu a cti, až by král složil předepsanou přísahu. Stejně ustanovení platí o městech Praze, Vratislavi, Budyšině a Kutné Hoře, která mají vydati příjzdějícímu k nim králi klíče teprve, když přísahu složí. Ze své služby jsou úředníci odpovědnými. Obesláni byvše pánem, mají se dostaviti, ze správy počet činiti a z případných nařknutí se ospravedlniti. Zvláštní ustanovení týkají se sídelní povinnosti úředníků. Nejv. komorník a sudí mají čtyřikrát do roka na hradě pražském zasedati a dle pravdy souditi. Jedinou výminku tvoří nepřítomnost jejich v zemi, když ve službách krále jsou jinak zaměstnáni. Nejv. písař sídlí na hradě pražském, kde jsou uloženy desky zemské.

⁴⁾ M. C. XIX.

⁵⁾ M. C. XXV.

II. **Správa:** Soudnictví dostalo se M. C. pevných základů. Exempce z moci soudní a krajské byly velmi omezeny. Právní poměry na nových hradech byly upraveny na poměru manuském. Jmenování vyšších soudců vyhradil si král. Zřízení soud dvorský, který měl v jurisdikčním směru veškerá práva královská. Osobní justici vyhradil si král. Trestní moc pánů nad poddanými byla omezena. Bliž viz v právu trestním.

Co se vojenství týče, má M. C. několik předpisů přejatých ze starého zřízení vojenského. Při nepřátelském vpádu jsou povinni všichni knížata, páni, vladyky se svým lidem i měšťané na rozkaz králův odebrati se k napadené hranici a 4 neděle na vlastní náklad se živiti. Po čtyřech nedělích jest dovoleno vzíti si na statcích krále tolik, kolik pro sebe a svého koně každý potřebuje. V době války nikdo z obyvatel království nesmí bez dovolení krále opustiti hranice pod trestem konfiskace jmění. Ponevadž bylo v té době zvykem, že páni a rytíři sloužili za žold v cizích zemích, nebylo jim v tom sice bráněno, ale pod ztrátou hlavy a majetku nesmějí v oněch službách dopustiti se přímo neb nepřímě ničeho proti vlasti.

Finanční správa je podrobněji upravena. Co se týče statků král., nejčtetnější jsou ustanovení o kr. lesích a jejich ochraně. Vrchní vlastnictví král. zůstává i nad ornou půdou po vymýcení lesa. Právo nápadu jmění do komory královské nastává v těchto případech: 1. Odúmrtí. 2. Když matka po druhé se vdává, vezme od synů věno a zemře, aniž by věno někomu za života zápisem do desk vložila — spadá věno do komory. 3. Statky duchovní v době sedisvakance. 4. Statky převedené v mrtvou rukou, t. j. duchovním osobám, kolegům neb jiným korporacím, čímž by osobní práva králi ze statku plynoucí nemohla býti vykonávána a tím byla umenšena. 5. Statek osob dopustivších se trestních činů, na něž je trestem konfiskace jmění.

Z práv regálův zmiňuje se M. C. jen o povinnostech židů, kteří platí do komory povinné poplatky i když sedí na zboží vládyčím.

Za státní církev uznána jediné církev katolická. Pohaní a Saraceni nesmí se usaditi v království. Při přechodu zemí smí jim však býti poskytnuto pohostinství. Kacířství a spolučina na něm trestáno velmi přísně.

III. **Právo trestní:** »Justitia personalis« náleží králi. Pánům a vladykům dána jest sice trestní moc na jejich poddanými, ale omezeně. Svého poddaného nesmí trestati vypálením očí, uřezáním nohu a konečně ruce neb nohy utínati. Až dosud právo takovýmto způsobem trestati poddané pánům náleželo a také po odmítnutí M. C. bylo dále vykonáváno. Amnestie, kterou král uděluje, vztahuje se jenom na trest hmotný, nikoli na trest mravní. Ztráta cti má zůstati skvrnou na tom, komu jinak bylo prominuto, aby tím byl dán odstrašující příklad ostatním. Zločiny, z nichž se nemohou očistiti ženy, nemají býti trestány vzhledem k slabosti žen stejným způsobem jako u mužů, nýbrž vyhnáním

ze země a ztrátou věna. Král má veliký smysl pro autoritu státní, zapověděl svépomoc. Tresty, které zná M. C., jsou: Ztráta cti, pokuta, konfiskace jmění, ztráta úřadu, tresty tělesné, vyhnanství, smrt, vězení jen v jediném případě. (Čl. 100.)

IV. **Soukromé právo:** Ustanovení soukromého práva jsou velmi mečtčná a neúplná. Ž p ů s o b i l o s t k p r á v ů m není pro všechny stejná a řídí se příslušností k určitému stavu. Šlechťe poskytnuty zvláštní výhody. Stejně právo dáno král. služební-
kům. Přechází-li však od služeb panských, ztrácí této výsady. Služebníci král. vůbec, ač měli jisté zvláštní postavení, stáli přece níže než vladykové. To plyne z důkazu, který musil provést služebník král. vydávající se za vladyku. Po dvakráte musí předvésti svědky, z nichž úředníky vylosování mají přísahou dosvědčiti, že předkové byly už vladyky.⁶⁾

M. C. zmiňuje se též o t. zv. »p u r k r e c h t n í m p r á v ů«. Osoby sedící na statcích panských na t. zv. ius emphyteuticum, jsou poddány sice moci svého pána, ale před vystěhováním, dosáhnuvše t. zv. odpuštění od pána, mohou do roka a dne »Burgrecht« prodati. Zameškají-li předepsanou lhůtu k prodeji, spadá statek na pána. Stěhuje-li se sedlák o sv. Martinu, jest mu odpuštění vydáno bez dalšího. V jinou dobu musí rukojmími se zaručiti, že všechny povinnosti vůči pánovi (desátky, robota) splní. Odpíral-li pán dáti odpuštění z jiného důvodu (dluh, špatné vladářství) a sedlák to popíral, musí se sedlák očistiti před svými lidmi a posly král. Zdaří-li se mu, nemůže mu povolení k stěhování býti odepřeno. Statky purkrechní může do roka a dne prodati, statky, které dostal od pána, zůstávají pánovi.⁷⁾

V p r á v u o b l i g a č n í m provedena změna tím, že smlouvy mohly býti platně uzavírány jen na zemském soudu. Formou převodu vlastnictví nemovitostí je zápis do zemských desk na základě povolení krále neb bez něho. Převodce oznámí nejvyšším úředníkům převod jmění prostřednictvím kmetů, a. j. přísedících zemského soudu. Do roka a dne musí být potom převod vložen o jednom ze 4 suchých dnů do desk a nástupce uveden v držbu převedeného statku. Uvedení vykoná zvláštní úředník, který na trhu místa, v němž statek se nachází nebo na nejbližším trhu v okolí (není-li v místě trhu) dá bříčem po třikráte provolání, že X přejal statek od Y z té a z té příčiny. Kdo by uplatňoval nárok na převedení jmění, musí to oznámiti úředníkům o suchých dnech tuto právnímu jednání odpíráno.⁸⁾ S p o l e č e n s t v í m a j e t k u (unio bonorum) musí býti zapsáno do desk zemských a ohlášeno v předepsaných lhůtách stejným způsobem, jako při převodu majetku. Společníci nemusí společně bydlet, ale musí jmění v zisku i ztrátě společně užívat. V případech pochybných musí to řádnými svědky prokázati. Naproti tomu ti, kdo společně bydlí a každý samostatně svůj majetek spravuje, nemají společenství ma-

⁶⁾ Čl. 80, 81.

⁷⁾ Čl. 78, 77.

⁸⁾ 71.

jetkového. Kdyby pro vinu nějakou zboží jednoho ze společníků mělo připadnouti do komory král., tehdy společný majetek se rozdělí, polovina náležející proviněnému spadne do komory, druhá zůstane druhému společníku.⁹⁾ (Dokončení.)

Studium právnické v Paříži.

J. Kliment (Praha).

Dříve, než pokusím se podati obraz studijních poměrů pařížských, pokládám za vhodné zmíniti se stručně o podstatě a významu zahraničního studia vůbec. Jest jedním z nejdůležitějších činitelů v rozsáhlém a lidstvu nad jiné žádoucím oboru vzájemného poznávání mezinárodního a nepřekvapuje proto, že u nás stalo se aktuelním teprve od okamžiku, kdy národ náš nastoupil přímou svoji účast v mezinárodním kulturním společenství, tedy od znovunabytí státní naší samostatnosti.

A tu všimněme si nejprve podstaty studijního poslání jednotlivcov za hranicemi. Dva stejně důležité úkoly nutno si v něm uvědomiti: prvním — všeobecným — jest cíle vědomý pobyt, to je plánovitá snaha proniknouti všestranně nové prostředí a porozuměti životu dotyčného národa; úkol druhý — zvláštní — tvoří příslušné odborné studium. V obou těchto, vzájemně se doplňujících směrech musíme pracovati, a to se dvou hledisek: my totiž nejen že poznáváme stav cizího národa, a to jak v celku (zmíněným cílevědomým pobytém), tak zvláště v oboru, jež studujeme (odb. studiem), nýbrž i dááme se poznati jakožto příslušníci svého národa, a to zase jak celkově svým pobytém, tak hlavně v oboru, jež zastupujeme (svou činností studijní). Tedy po stránce aktivní získáváme všeobecné poznání dotyčného národa a příslušné odborné vědomosti, přičemž srovnáváním přicházíme k uvědomění si nejen našich nedostatků, nýbrž i mnohých nesporných předností; po stránce pasivní pak jsme příčinou toho, že šíří se známost o našem národě a stáváme se tak státu podporou v jeho důležité činnosti propagační. A tak nastíněním podstaty zahraničního studia vysvětlím nám i veliký význam jeho. Dodati ještě dlužno, že studium takto chápané není úkolem nikterak lehkým, s druhé strany jest však v zájmu státu samého, aby schopným a odhodlaným jednotlivcům byl v této snaze co nejvíce nápomocen.

Přistupujeme-li nyní k vlastnímu předmětu tohoto pojednání, zmíníme se především o všeobecných poměrech studijních v Paříži. Jich dosti značná odchylnost od poměrů našich jest dána zásadně jinou vůdčí zásadou školství než u nás. Ve Francii panuje totiž »liberté de l'enseignement«, což působí, že vedle škol státních setkáváme se ve všech odvětvích se školami

⁹⁾ Čl. 110.